אײַזיק-מאיר דיק

דער יורד[1]

אַ װוּנדערלעכע געשיכטע, װאָס עס האָט געטראָפֿן מיט אײנעם ר׳ צדוק פֿון ניקעלסבורג.[2] עס איז זיך פֿון דער מעשׂה אַראָפּצונעמען אַ מוסר-השׂכּל, אַז דער מענטש זאָל ניט טאָן קײן פֿאַלשס און אין דער גרעסטער נױט זאָל מען זיך היטן פֿון בעטלברױט. און אױף אײביק איז יענער פֿאַרפֿלוכט, דער װאָס האָט נאָר אײן מאָל פֿאַרזוכט. װיקוּים בנו: אַל תּבֿיאנו לידי מתּנת בשׂר ודם.

נעתּק ונאסף ע״י י. שפּירא.[3]

[װאַרשע אין י. לעבענזאָהנס טיפּאָגראַפֿיע, 1855].

1. וַיְהִי און עס װאַר אין דער שטאָט ניקעלסבורג, האָט געװױנט אַ מאָל אַ געװאַנט-קרעמער. ער האָט געהײסן ר׳ צדוק פּיקאַנטע. ער איז געװען אַ גרױסער בעל-פּרנסה און ער װאַר אין דער שטאָט גערעכנט פֿאַר אַ גרױסן קצין.

2. וַיַּעַשׂ לו שם. אױך האָט ער זיך געמאַכט אַ גרױסן נאָמען אין דער שטאָט מיט זײַנע נדבֿות און צדקות. עס איז אים אין דער שול קײן מאָל אײן עליה פֿאַר אים צו טײַער געװען. ער איז נאָך דערצו געװען אַ גרױסער מהדר במצוות. ער האָט אַ מאָל באַצאָלט פֿאַר אַן אתרוג הונדערט טאָלער. פֿאַר זײַנע קינדער האָט ער אַלע מאָל געדונגען די בעסטע מלמדים, און האָט אױך מחזיק געװען אױף זײַן טיש אָרעמע לומדים. און װי ער איז געװען, אַזױ איז אױך געװען זײַן װײַב, זײער אַ טײַערעס מענטש און אַ גרױסע אשת-חיל און דערצו אױך זײער שײן. זי איז געװען אױך פֿיל קליגער פֿאַר אים און האָט פֿאַרשטאַנען דעם געשעפֿט פֿיל בעסער אַלס ער.

3. אך לא לעולם חוסן. אָבער דער גליק בלײַבט ניט אױף אײביק טרײַ דעם מענטשן. אין דער װעלט מוז זיך אַלץ אומדרײען. אַזױ איז דאָ אױך געװען מיט דעם ר׳ צדוק פּיקאַנטע. דען אײן מאָל צום ערשטן סדר איז געװאָרן זײער אַ גרױסע שׂרפֿה. און עס זענען פֿאַרברענט געװאָרן זײער פֿיל הײַזער. און אױך די קראָם מיט די סחורה פֿון דעם ר׳ צדוק. און אױך זײַן שטוב מיט גאָר די

ווירטשאַפֿט, זילבערנע געפֿעס, און זייער פֿיל צירונג און אויך זייער פֿיל פּאַפּירן אויף הערשאַפֿטן. זײַן שאָדן וואַר גרויס, גאָר אומבאַשרײַבלעך.

4. ויהי להם ימי החג לאבל. דער יום-טובֿ וואַר בײַ זיי צום טרויער און צום געוויין. ער און זײַן פֿרוי האָבן גאָר ניט געוווּסט וווּהין מען זאָל זיך קערן און ווענדן. גוטע פֿרײַנד האָבן זיי אַפֿילו אַ ביסל אונטערגעהאָלפֿן, אָבער עס איז שוין זיי ניט מעגלעך געווען דעם געשעפֿט ווידער הערצושטעלן אַזוי ווי פֿריִער.

5. לא ארכו הימים. עס געווערט ניט לאַנג און זיי האָבן נעבעך דעם פּלאַץ געמוזט פֿאַרקויפֿן אום צו מאַכן אַ קליין קרעמל פֿון גלאָזגעווער סחורה. (ויחיו חיי צער) – און האָבן געלעבט זייער אָרעם. די גרעסטע לײַט פֿון שטאָט האָבן מיט דעם ר׳ צדוק זייער רחמנות געהאַט. אָבער דאָך האָבן זיי ניט געוווּסט מיט וואָס מען זאָל אים קענען העלפֿן. זיי וואָלטן אים מאַכן פֿאַר אַ נאמן אין דער שטאָט. אָבער דער פּרעזידענט פֿון די [דער] שטאָט האָט עס ניט צוגעלאָזן, ווײַל דער ר׳ צדוק איז געווען אַ גרויסער בעל-חובֿ, און די געזעצע איז, אַז מען זאָל ניט אָנטרויען קהלס געלט אַזוי אַ מענטשן, ווער עס האָט שוין אַ מאָל באַנקראָטירט.

6. ויהי כּאַשר קצרה נפֿשם בעמל האיש ההוא. און עס וואַר, אַז די גרויסע לײַט פֿון שטאָט האָבן ניט געקענט מער דערטראָגן דעם צער פֿון דיזעם געפֿאַלענעם עושר, דען וואָס אַ טאָג איז ער געוואָרן אָרעמער און אָרעמער.

7. וַיִוָעֲצוּ יחדיו. איז בײַ זיי געבליבן, אַז מען זאָל מאַכן אַ כּתבֿ און אַלע גרויסע לײַט און דער רבֿ זאָלן זיך אונטערחתמענען, אַז דער ר׳ צדוק

איז אַן אדם חשובֿ און א ירא־אלוהים באמת. בכן זאָל מען זען אים אונטערצוהעלפֿן בכל עיר ועיר. דעם כּתבֿ זאָל מען געבן דעם ר׳ צדוק און ער זאָל מיט אים אַרומפֿאָרן אין דער וועלט. דען זיי האָבן קלאָר געוווּסט, אַז אַזוי אַ כּתבֿ, וואָס עס וועלן זײַן אויף אים געחתמעט די גרויסע לײַט פֿון ניקעלסבורג און דער רבֿ, וועט אין דער וועלט זייער וויכטיק זײַן און ער וועט בוודאי מאַכן אַ סך געלט.

8. ויעשׂו כּאשר יעצו. און זיי האָבן אַזוי געטאָן ווי זיי האָבן זיך מייעץ געווען. זיי האָבן אָפּגעשריבן דעם כּתבֿ און האָבן זיך אונטערגעשריבן. עס האָט מער ניט געפֿעלט נאָר דעם רבֿס חתימה און ווײַטער ניט.

9. בימים ההם. אין דיזע צײַטן איז געווען אַ רבֿ אין ניקעלסבורג דער גרויסער ר׳ שמעלקע. דיזער מאַן וואַר אַ גרויסער למדן, וואָס

האָט ניט געהאַט זײַן גלײַכן אין זײַן דור. און ווי זײַנע לומדות איז געווען גרויס, אַזוי איז געווען גרויס אויך זײַנע חסידות און זײַן חכמה אין וועלטזאַכן. און זײַן עצה און זײַן וואָרט איז געווען זייער טײַער און וויכטיק, אַזוי בײַ ייִדן און אַזוי בײַ קריסטן. און ער וואַר געאַכטעט אין דער וועלט ווי אַ געטלעכער מאַן. צײַט זײַן לעבן האָט ער ניט געגעבן קיין הסכּמה אויף אַ ספֿר און קיין מאָל האָט ער ניט געגעבן אַ כּתבֿ אַ געפּאַלענעם מענטשן, וואָס פֿאָרט אַרום אין דער וועלט צו קלײַבן נדבֿות, ווי פֿאַר צײַטן פֿלעגט זײַן די מאָדע בײַ אונדז ייִדן.

10. ולכן לא אבה לחתום. און דאַהער האָט דער ר' שמעלקע ניט געוואָלט זיך חתמענען אויך אויף דיזן כּתבֿ. האָט עס די שטאָטלײַט זייער פֿאַרדראָסן אויף אים און האָבן אים געזאָגט: „רבי, איר קענט דיזן מענטשן ניט גלײַכן מיט אַנדערע שלעפּערס. איר קענט דאָך אים, אַז ער איז אַן איש-ישר וירא-אלוהים. אונדזער שטאָט האָט פֿון אים זייער פֿיל מקבל טובֿה געווען. און ווײַל מיר ווייסן ווי פֿיל אײַער חתימה וועט אים אין דער וועלט העלפֿן, זענט איר מחויבֿ מעבֿר צו זײַן אויף אײַער מידה און מוזט זיך אונטערחתמענען אויף דעם כּתבֿ."

11. ולא אבה הרבֿ. און דער רב האָט דאָך ניט געוואָלט זיך חתמענען ביז וואַנען עס איז צו אים געקומען דער ר' צדוק אַליין און זײַן ווײַב און האָבן פֿאַר אים ביטערלעך געוויינט, און האָבן אים געבעטן רחמים, אַז ער זאָל זיך איבער זיי מרחם זײַן און אויף זייערע קליינע קינדער און זאָל אונטערשרײַבן דעם כּתבֿ.

12. ויהמו מעיו עליהם. און ער האָט זיך איבער זיי דערבאַרעמט. ער האָט ניט געקענט אויסהאַלטן, אַז דער ר' צדוק און זײַן ווײַב זאָלן פֿאַר אים שטיין און וויינען. ער האָט דעם כּתבֿ אונטערגעשריבן און האָט זיי אויך געזאָגט: „חערט, מײַן טײַערער ר' צדוק, איך טו אײַך דערמיט גאָר קיין טובֿה. עס איז אַפֿילו אמת, אַז איר וועט מאַכן אַ פֿולע געלט. אָבער נאָך האָב איך ניט געזען וועלכער עס האָט דעם בעטלברויט פֿאַרזוכט, אַז ער זאָל זיך דערפֿון קענען אָפּרײַסן. איך האָב געלעזן, אַז מען וויל מײַז פֿאַרטרײַבן פֿון אַ שטוב, זאָל מען כאַפּן עטלעכע מײַז און מען זאָל [זיי] אײַנשפּאַרן אין אַן אײַזערנע קלעטקע, און מען זאָל זיי אַזוי לאַנג [לאָזן] הונגערן, ביז איינע עסט אויף די אַנדערע. און דערנאָך, אַז מען לאָזט אַוועק די לעצטע, עסט זי קיין אַנדער זאַך, נאָר די מײַז. דאָס זעלבע איז מיט דעם מענטש, וועלכער נאָר איין מאָל דאָס בעטלברויט פֿאַרזוכט האָט -- ער וועט שוין ניט זוכן קיין אַנדערע פּרנסה, עס וועט אים ניט שמעקן קיין געשעפֿט אין

דער וועלט, נאָר בעטלען. מײַן עצה וואָלט געווען בעסער די שלעכטע צײַט איבערצוּוואַרטן. מיט דער צײַט ענדערט זיך אַלץ.“ אָבער וואָס העלפֿט עס? דער ר׳ צדוק האָט דעם כּתבֿ צוגענומען און האָט זיך אָפּגעזעגנט מיט דעם רבֿ, און איז אין אַ פּאָר טעג [אַרום] אַוועקגעפֿאָרן.

13. ובכל המקומות אֲשר עבר. און אין אַלע ערטער ווּ ער איז נאָר געפֿאָרן און האָט געוויזן דעם כּתבֿ פֿון ר׳ שמעלקען האָט ער מאסף ממון געווען און האָט אײַנגענומען גרויס כּבֿוד. דען די וועלט האָט נאָך ניט זוכה געווען פֿון ר׳ שמעלקען אַ צורת-אות. מען האָט דעם ר׳ צדוק פֿאַרגעטערט. מען האָט אים אום און אום אײַנגעלאַדן און מען האָט געגעבן נדבֿות צו דרײַציק און פֿערציק טאָלער. עס האָט ניט געדויערט איין יאָר און ער האָט שוין צוזאַמענגעקליבן אַן ערך פֿון צוויי טויזנט טאָלער [און] האָט געהאַט שוין בדעה זיך אומצוקערן אַהיים. נאָר ווײַל ער איז געווען פֿון ניקעלסבורג ווײַט שוין אַן ערך פֿון הונדערט און פֿופֿציק מײַלן, איז בײַ אים געבליבן, אַז ער זאָל מאַכן זײַן צוריקוועגס דורך אַנדערע מקומות, כּדי ער זאָל קענען צוריקפֿאָרנדיק גאָר פֿון דאָס נײַ(ע) געלט מאַכן. און ער האָט טאַקע אַזוי געטאָן. ער האָט צוריקפֿאָרנדיק געמאַכט גענוי אַזוי פֿיל געלט ווי אַהערפֿאָרנדיק, און האָט בײַ זיך געדענקט, אַז ער וועט קומען אַהיים וועט ער מאַכן אַ גוטן געשעפֿט און וועט אים-ירצה-השם דעם רבֿ ווײַזן, אַז עס קען ווערן אַ סוחר אויך פֿון אַ מענטש וואָס האָט שוין געבעטלט.

14. ויהי בהיותו בדרך. און עס וואַר אַז ער איז געווען אין וועג אַן ערך פֿון פֿופֿציק מײַלן פֿון דער היים, האָט ער זיך אָנגעטראָפֿן אין אַ קרעטשמע מיט אַ בעל-דרשער. דיזער מאַן וואַר פֿיל קליגער ווי פֿרימער. ער האָט שוין פֿון דעם ר׳ צדוק און זײַן כּתבֿ געהערט און האָט אים זייער מקנא געווען. נאָר יעצט, ווי ער האָט זיך דאָ מיט אים פֿונאַנדערגערעדט און דער ר׳ צדוק האָט אים דערציילט, אַז ער פֿאָרט צוריק אַהיים מיט אַ סך געלט, האָט צו אים געזאָגט דער בעל-דרשער: „אַז עס איז יאָ אַזוי, פֿאַרקויפֿט מיר דעם כּתבֿ, איך גיב אײַך פֿאַר אים הונדערט דוקאַטן און פֿאָרט אײַך לשלום אַהיים. וואָס אַרט אײַך? איך וועל מיר פֿאָרן מיט דעם כּתבֿ אין אַנדערע לענדער און וועל עפּעס פֿאַר זיך אויך פֿאַרזאָרגן. איר מעגט זיכער זײַן, אַז קיינער וועט פֿון דעם האַנדל ניט וויסן. און פֿאַר דעם רב זאָלט איר זאָגן, אַז איר האָט דעם כּתבֿ פֿאַרלוירן, אָדער ער איז נאָך בײַ אײַך.“

15. ויטבֿו דבֿרי הדרשן. און עס זענען געפֿעלן די רייד פֿון דעם דרשן דעם ר׳ צדוק און ער האָט אים פֿאַרקויפֿט דעם כּתבֿ פֿאַר פֿיר הונדערט טאָלער, און דער בעל-דרשער האָט נאָך דערצו געמאַכט אַ שאַרפֿע סעודה. זיי האָבן געגעסן און האָבן געטרונקען און זענען ביידע פֿריילעך געווען. און אויף מאָרגן זענען זיי זיך פֿונאַנדערגעפֿאָרן. דער ר׳ צדוק איז געפֿאָרן אַהיים און דער בעל-דרשער האָט פֿאַרריַיזט קיין אַמסטערדאַם מיט דעם כּתבֿ און האָט דאָרטן געמאַכט גאָר די געלט. און פֿון דאָרטן איז ער אַוועק קיין לאָנדאָן און פֿון לאָנדאָן איז ער געפֿאָרן קיין פֿראַנקריַיך. און ווי ער איז נאָר געקומען האָט ער מאסף געווען צען מאָל מער ווי דער ר׳ צדוק, דען ער איז געווען אַ בעטלער פֿון זיַין יוגנט אָן און ער האָט פֿאַרשטאַנען דעם קונסט ווי זיך ביַי יעדערן געפֿעליק צו מאַכן, אַ מאָל מיט חניפֿה און אַ מאָל מיט אַ יראת-שמיים-פּענעמל. ובפֿרט אַצינד, ווי ער האָט דאָ געהאַט דעם כּתבֿ פֿון דעם רבֿ ר׳ שמעלקע. אויך איז ער געווען זייער אַ שיינער דרשן און אַ גוטער מוכיח, ער האָט זיך באַרימט, אַז דער חסיד ר׳ שמעלקע האָט אים געשיקט די וועלט אַ ביסל פֿרימער צו מאַכן. אום און אום, ווו ער איז נאָר געקומען, האָט ער זיך געלאָזט רופֿן ר׳ צדוק דער מוכיח פֿון ניקעלסבורג. און האָט אין אַ ציַיט פֿון אַ יאָר צוויי צוזאַמענגעמאַכט אַ טאָלער פֿינף טויזענט, אָבער ער האָט ניט זוכה געווען, אַז ער זאָל פֿון זיי אַ הנאה האָבן. דען ווי ער איז געקומען אין אַ קליין שטעטל אין פֿראַנקריַיך, וואָס מען רופֿט זי נאָמור, איז ער דאָרטן פּלוצלינג זייער קראַנק געוואָרן און איז אין דעם זעלבן טאָג געשטאָרבן אָן וידוי, דען ער האָט זיך גאָר ניט געריכט דערויף. די ביסל ייִדן, וואָס האָבן דאָרטן געווינט, האָבן זיך אַרום אים מתעסק געווען ווי עס איז דער מנהג-ישׂראל. דער רבֿ פֿון דעם שטעטל האָט אים מספּיד געווען, און נאָך דער קבֿורה האָט דער רבֿ מיט דעם פּרעזידענט פֿון דעם מקום איבערגעזען וואָס עס איז פֿון אים געבליבן. [ווען] זיי האָבן איבערגעזען זיַינע כּתבֿים, האָבן זיי געפֿונען דעם כּתבֿ פֿון ניקעלסבורגער רבֿ. חאָבן זיי פֿון אים געזען, אַז מען רופֿט אים ר׳ צדוק ב״ר אבֿרהם פֿון ניקעלסבורג.

16. וימהרו ויִכתבֿו. און זיי איַילן און שריַיבן צו דעם ר׳ שמעלקען און האָבן אים אויך אָפּגעשיקט דעם כּתבֿ. זיי האָבן מודיִע געווען, אַז דער ר׳ צדוק איז ביַי זיי געשטאָרבן און האָט געלאָזן אַ קאַפּיטאַל פֿון אַ טאָלער פֿינעף טויזנט, חוץ קליידער און אַ גוטן זייגער. בכן, זאָלן קומען זיַינע יורשים און זאָלן עס אָפּנעמען.

17. ויהי כּבֿוא המכתבֿ אל עיר ניקעלסבורג. און עס וואַר אַלס דער בריוו איז געקומען קיין ניקעלסבורג צו דעם רבֿ, האָט ער געשיקט נאָך דעם ר׳ צדוקס ווײַב און האָט איר אָנגעזאָגט, אַז איר מאַן איז געשטאָרבן אין דעם שטעטל נאָמור, וואָס אין פֿראַנקרײַך, און האָט איבערגעלאָזט אַ גרויסן קאַפּיטאַל. בֿכן זאָל זי גאָר קיין שהיות מאַכן און זאָל אַהין פֿאָרן מיט איר אײנציקן זון, אַ בחור פֿון זעכצן יאָר, אָפּצונעמען די ירושה.

18. ויתן לה מכתבֿ. אויך האָט ער איר געגעבן אַ בריוו, אויף וועלכן עס האָבן זיך געחתמעט די גרויסע לײַט פֿון ניקעלסבורג און ער אַליין אויך, אַז זי איז די אַלמנה פֿון דעם ר׳ צדוק און דער בחור איז דער זון, און מען זאָל זיי אָפּגעבן די ירושה. און דעם ר׳ צדוקס ווײַב איז געקומען קיין נאָמור און האָט אָפּגענומען די ירושה אין גאַנצן און האָט זיך אומגעקערט צוריק קיין ניקעלסבורג און האָט אָנגעהויבן צו פֿירן איר אַלטע געשעפֿט מיט גרויס הצלחה. חאָט אָנגעטאָן קלאָג און האָט געטרויערט נאָך אירן מאַן אַ גאַנץ יאָר, דען זי האָט אים זייער ליב געהאַט. נון וועלן מיר לאָזן דאָ די אַלמנה בײַ אירע געשעפֿטן און מיר וועלן דערציילן וואָס עס איז געוואָרן מיט דעם ר׳ צדוק אַליין.

19. אונדזער ר׳ צדוק, ווי ער איז אָפּגעפֿאָרן פֿון דער קרעטשמע, ווו ער האָט גענעכטיקט מיט דעם בעל-דרשער, וואָס ער האָט אים פֿאַרקויפֿט דעם כּתבֿ, אַ מײַל צען, זענען אים איבערגעפֿאַלן גזלנים און האָבן בײַ אים אַוועקגענומען אַלץ וואָס ער האָט נאָר בײַ זיך געהאַט. ער איז פֿון זיי נמלט געוואָרן קוים אַ לעבעדיקער. ער האָט זיך באַהאַלטן אונטער אַ שטיין אויף דעם גאָסטינעץ. בֿיז עס זענען אָנגעפֿאָרן מענטשן, האָבן זיי אים מיטגענומען אין אַ קליין שטעטל. איז ער דאָרטן געזעסן עטלעכע טעג, ביז ער האָט צוזאַמענגעבעטעלט אַ פּאָר טאָלער און האָט זיך אַוועקגעשלעפּט ווײַטער צו פֿוס. אָבער ניט קיין ניקעלסבורג, דען ער האָט זיך געשעמט צו קומען אַהיים אָן אַ גראָשן געלט און אָן דעם כּתבֿ. ער האָט פֿאַרשטאַנען, אַז גאָט האָט עס אים געשטראָפֿט פֿאַר דעם, וואָס ער האָט פֿאַרקויפֿט דעם כּתבֿ. ער האָט גענוג דערויף חרטה געהאַט, אָבער עס איז שוין [געווען] צו שפּעט. ער האָט זיך אַוועקגעשלעפּט קיין ליטע און פוילן און האָט זיך געוואַלגערט איבער פֿרעמדע טישן אייניקע יאָר און האָט זיך צוגעלאָזן אַ ביסל צום טרונק און האָט זיך גאָר אין גאַנצן פֿאַרגעסן אָן דער היים. בֿײַ אים איז שוין געווען אַ קרן אַ גוטע אָנבײַסן [און] אַ שנאַפּס. ער פֿלעגט זיך שוין אײַנגעפֿינען אויף חתונות און בריתן, און האָט

זיך אויסגעלערנט צו בעטלען גלײַך ווי ער וואָלט אין דעם געבאָרן געוואָרן.

20. ויהי מעיר לעיר. און ער האָט זיך געשלעפּט פֿון שטאָט צו שטאָט, און האָט גאָר ניט געקוקט אויף קיין תּכלית. בּיז וואַנען ער איז געקומען קיין ווילנע, די גרעסטע שטאָט פֿון ליטע, האָט ער זיך דערקענט מיט איינעם פֿון ניקעלסבורג, וואָס האָט דאָרטן געוווינט שוין אַ יאָר צען. און דיזער מאַן איז געווען זייער רײַך און פֿרום. ער האָט זיך זייער פֿאַרוווּנדערט איבער דיזן צדוק, דען ער האָט אים געקאָנט אַז ער איז נאָך געווען אַן עושר און אַ מענטש מיט אַ שיינעם כאַראַקטער און איז געווען אַן ערלעכער סוחר. דער ר' צדוק איז אַצינד געקומען צו אים אין שטוב בעטן אַ נדבֿה, ווי דער שטייגער איז פֿון די שנאָרער. דער ניקעלסבורגער האָט אים געגעבן אַ גילדן און האָט אים אויך געבעטן זיצן און האָט אים געזאָגט: „מײַן בעסטער ייִד, מיר דאַכט זיך, אַז איר זענט ר' צדוק דער געוואַנט-קרעמער פֿון ניקעלסבורג.“ „אַזוי איז עס“ – האָט אים אָפּגעענטפֿערט ר' צדוק – „איך בין אַ נשׂרף געוואָרן, דער נויט קען דעם מענטשן צו אַלץ ברענגען.“ דער ניקעלסבורגער האָט זיך באַגאָסן מיט טרערן דאָס הערנדיק און האָט אַזוי געזאָגט: „עס וווּנדערט מיר זייער אויף מײַן געבורטסשטאָט, אַז זי זאָל פֿאַרלאָזן אַזוי אַ מענטש ווי איר זענט. געווען מיר קרענקט עס זייער און זייער. איר זאָלט שוין פֿון מײַן שטוב ניט אַרויסגיין, איך וועל אײַך שיין באַקליידן און וועל אײַך געבן פּופּציק טאָלער אויף דער הוצאה אויך אייניקע רעקאָמענדאַציאָנען, און איר זאָלט פֿאָרן אַהיים. איר זעט דאָך שוין, אַז מיט בעטלברויט קומט מען די וועלט ניט דורך און דאָס איז קיין תּכלית ניט פֿאַר אײַך.“ דער ניקעלסבורגער האָט אים בײַ זיך געהאַלטן אַ פּאָר וואָכן. ער האָט אים באַקליידט און דערנאָך האָט ער אים אָפּגעשיקט גלײַך קיין ניקעלסבורג מיט זײַנעם אַ משולח, וואָס ער פֿלעגט צושיקן אַלע יאָרן קיין לײַפּציג.

21. ויסע ר' צדוק לבֿיתו. און דער ר' צדוק איז שוין איבער נײַס געפֿאָרן אַהיים און איז געקומען בשלום אום ראש-חודש ניסן קיין ניקעלסבורג. ער איז אָבער ניט גלײַך פֿאַרפֿאָרן צו זײַן ווײַב. ער האָט אַפֿילו נאָך ניט געפֿרעגט וואָס זי מאַכט, דען אין דעם זעלביקע טאָג און אין דער זעלבן שטונדע, וואָס ער איז געקומען אין שטאָט, האָט ער געהערט עס איז אַ ברית בײַ אַ גרויסן נגיד, וואָס מען האָט אים גערופֿן ר' לוי הורוויץ. האָט ער בײַ זיך געטראַכט, איידער וואָס עס וועט זײַן -- דערווײַל לאָם איך האָבן אַ גוטן אָנבײַסן. איז ער זיך אַוועקגעגאַנגען אויף דעם ברית. עס איז

שוין געווען פֿאַר נאַכט און קיינער האָט אים ניט דערקענט און [ער] האָט אַרייַנגעזעצט צווישן אַלע פֿרעמדע אָרעמע-לייַט און האָט מיטגעשפּייַזט מיט דעם גרעסטן אַפּעטיט ווי אַ בעטלער קאָן נאָר האָבן. נון וועלן מיר דערציילן וואָס עס איז געוואָרן מיט זייַן ווייַב און אים וועלן מיר דאָ לאָזן אויף איין ווייַלע זיצן.

22. בימים ההם. אין דיזע צייַטן איז געוואָרן אַן אַלמן איינער פֿון די ניקעלסבורגער גבֿירים. דאָס איז דער ר׳ לוי הורוויץ ער איז אויך געווען אַ געוואַנט-הענדלער און האָט נאָך געהאַט לבֿד זה זייער פֿיל געשעפֿטן. און דאַהער, אַז עס איז בייַ אים די ווייַב געשטאָרבן, האָט מען אָנגעהויבן אים צו שדכנען די ווייַב פֿון ר׳ צדוק. ער האָט זיך ניט געלאָזט לאַנג רעדן, דען זי איז אים געווען זייער געפֿעלן. זי איז געווען אַן אשת-חייל און שיין און אויך אַ מיוחסת און איז געווען אצינד אויך גוט אין שטאַנד און האָט געהאַלטן אין פֿירונג. קורץ אום, ער האָט איר גענומען פֿאַר אַ ווייַב און האָט מיט איר פֿאַרלעבט אַ יאָר זייער גליקלעך, און אַצינד האָט זי אים געבאָרן אַ זון, אויף וועלכן ברית דער ר׳ צדוק זיצט און עסט. דער עולם וואַר דאָ זייער פֿריילעך. דען דער הורוויץ איז געווען ביז אַהער אַ חשוך-בנים. מען האָט דערלאַנגט צום טיש גענוג משקה, און דער רבֿ האָט דאָרטן געזאָגט פֿיל תּורה און דער חזן האָט געזונגען.

23. ויהי אחר המזון. און עס וואַר נאָך דעם ווי דער עולם האָט אָפּגעגעסן און האָט אָפּגעטרונקען, איז אַרויסגעגאַנגען די קימפּעטאָרין אַליין מיט אַ גרויסן זאַק קליינגעלט אום צו טיילן די אָרעמע-לייַט, וואָס זענען געזעסן אין פֿאָדערשטוב. עס איז שוין געווען רעכט נאַכט, עס האָבן געברענט זייער פֿיל ליכט. זי האָט יעדערן געגעבן נאָך זייַן ערך נאָך, ביז זי איז צוגעקומען צו דעם ר׳ צדוק, איר מאַן. ווי ער האָט איר דערזען, האָט ער אַראָפּגערוקט די היטל איבער דעם פּנים און האָט פֿאַרבראָכן די הענט. ער האָט זיך געשווינד אויפֿגעכאַפּט און האָט געוואָלט אַנטלויפֿן. אָטבער דער משרת האָט אים צוגעהאַלטן. די ווייַב האָט געמיינט, אַז זי האָט אים באַליידיקט מיט אַ קליינע נדבֿה; זי האָט אים געגעבן אַ גרעסערע. ער אָבער רייַסט זיך פֿאָרט, ביז דער משרת האָט אים אַראָפּגעכאַפּט די היטל. דאָ האָט זי אים שוין דערקענט. און ווייַל זי האָט געמיינט, אַז ער איז געשטאָרבן, האָט זי געגלייבט אַז ער איז געקומען פֿון יענער וועלט. זי איז געבליבן אין חלשות און עס איז געוואָרן אַ גרויסער ליאַרעם און אַ גרויסע מישעניניע. מען האָט דעם ר׳ צדוק אָנגענומען, און ער האָט זיך מודה געווען, אַז ער האָט דעם כּתבֿ פֿאַרקויפֿט. מען האָט די פּרוי קוים

אָפּגעמינטערט, אָבער זי האָט ניט לאַנג געלעבט נאָך דער מעשׂה פֿון שרעק און ביוש. און דעם ר׳ צדוק האָט מען מגרש געווען פֿון שטאָט. און דער רבֿ האָט געשטראָפֿט די נכבדים פֿאַר וואָס זיי האָבן אים מעבֿיר געווען על דעתו און האָט געהייסן די זאַך פֿאַרשרײַבן אין פּנקס פֿון ניקעלסבורג.

Copyright © 2007 Khulyot
All Rights Reserved

[1] דאָס קליינע מעשׂה-ביכל (סך-הכּל 24 זײַטלעך) ווערט דאָ איבערגעדרוקט געטרײַ, אָבער אין דעם מאָדערנעם אויסלייג. איבעריקע ווערטער ווערן באַצייכנט צווישן קײַלעכדיקע קלאַמערן. הוספֿות ווערן געגעבן אין גראָדעקיקע קלאַמערן.

[2] “Nikolsburg. Bezirksstadt in Maehren, an der Bahn Lundenburg-Zellerndorf, 7173 Ew. (zahlreiche Juden); Besitzung des Grafen Mensdorf mit dem Schloss der ausgestorbenen Familie Dietrichstein auf hohem Felsen. Weinbau. 26 Juli 1866 Praeliminarfriede zwischen Oesterreich und Preussen.” (Meyers *Hand-Lexicon des Allgemeinen Wissen*. Zweite... Auflage. Leipzig: Verlag des Bibliographischen Instituts, 1878, p. 1357). The town is not found on modern maps. It is known today by its Czech name *Mikulov*. It is located south of Brno (Bruenn) and north of Vienna, just north of the Austrian border. (Claus Buryn)

[3] י. שפּירא איז איינער פֿון אײַזיק-מאיר דיקס היפּש ביסל פּסעוודאָנימען.